

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مدیریت تحصیلات تکمیلی
پژوهشکده: مطالعات تطبیقی اقتصاد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی
بررسی خنثایی پول با در نظر گرفتن تعاریف گسترده تر پول
(مطالعه موردی: کشورهای منتخب عضو OECD)

استاد راهنما:
دکتر ابراهیم التجائی

استاد مشاور:
دکتر عباس شاکری

پژوهشگر:
مجتبی ملکشاهی

بهمن ۱۳۹۲

سپاس خداوندی را که عزت و ذلت همه از اوست!

اثر حاضر هیچگاه تهیه نمی شد جز با دلگرمی های خانواده ام، صفای دوستانم و هدایت استادانم. بر خود واجب می دانم که قدردان محبت های بی دریغ آنان باشم و از درگاه ایزد منان شادکامی را برایشان آرزو نمایم!

با سپاس فراوان از تمامی دوستان عزیز و همراهم

به ویژه جناب آقای مجتبی درویشی و همسر مهربانش خانم سمیرا غلامی و دوست

همیشگی ام سهراب گراوند

که با مهربانی هایشان مرا همراهی نمودند.

و با تشکر فراوان از استاد گرامی ام جناب آقای دکتر ابراهیم التجائی که با صبر و

حوصله بسیار مرا در انجام این پژوهش یاری نمودند.

تقدیم به:

خانواده گراتقدم

به ویژه پدر صبورم و مادر مهربانم
که با تلاش‌ها و دلگرمی‌هایشان مرا در تمام
مراحل زندگی‌ام یاری نمودند.

چکیده:

در چند دهه اخیر ابزارهای مالی جدیدی بوجود آمده است که باعث گسترده‌تر شدن و تغییر تعاریف و ویژگی‌های پول شده‌اند. این تغییرات در تعاریف پول چنان گسترده بوده‌اند که به ناچار بایستی در مسئله خنثی بودن به عنوان یکی از مسائل مهم و مورد توجه اقتصاددانان و مکاتب مختلف اقتصادی، تجدید نظر نمود و آن را با تعاریف گسترده‌تر پول آزمود. از طرف دیگر با توجه به وجود تفاوت‌های اساسی در حوزه اثر و عملکرد در سیستم‌های مالی بانک‌پایه و بازارپایه، توجه به خنثایی پول از این منظر هم بسیار حائز اهمیت می‌باشد. پژوهش حاضر به بررسی خنثی بودن پول با تعاریف گسترده‌تر پول برای کشورهای بانک‌پایه (آلمان، ژاپن و سوئیس) و کشورهای بازارپایه (آمریکا، بریتانیا و کانادا) پرداخته است. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که پول با تعاریف گسترده‌تر در کشورهای بانک‌پایه خنثی نمی‌باشد، اما در کشورهای بازارپایه پول با تمام تعاریف خنثی است.

واژگان کلیدی: خنثایی پول، تعاریف گسترده‌تر پول، کشورهای بانک‌پایه، کشورهای بازارپایه

فهرست مطالب

فصل اول:	۱
۱-۱- مقدمه:	۲
۱-۲- بیان مساله:	۲
۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق:	۳
۱-۴- اهداف تحقیق:	۳
۱-۵- سوالات تحقیق:	۳
۱-۶- فرضیه های تحقیق:	۴
۱-۷- جنبه نوآوری و جدید بودن تحقیق:	۴
۱-۸- روش تحقیق:	۴
۱-۹- قلمرو تحقیق:	۵
فصل دوم:	۶
۲-۱- مقدمه:	۷
۲-۲- پول چیست؟	۷
۲-۳- سیر تکاملی سیستم پرداختها:	۱۰
۲-۴- روشهای تعریف و اندازه گیری پول:	۱۴
۲-۵- خنثایی پول	۱۹
۲-۶- پژوهش های تجربی انجام شده:	۳۲
۲-۷- جمع بندی و نتیجه گیری:	۳۶

۳۹	فصل سوم:
۴۰	۱-۳- مقدمه:
۴۱	۲-۳- تعاریف پول (کلیت‌های پولی):
۴۳	۳-۳- تعاریف پول در کشورهای مختلف:
۵۳	۴-۳- مقایسه تعاریف پول در کشورهای مورد بررسی:
۵۵	۵-۳- مقایسه آماری:
۷۲	۵-۳- جمع بندی و نتیجه‌گیری
۷۴	فصل چهارم:
۷۵	۱-۴- مقدمه:
۷۵	۲-۴- معرفی مدل
۷۸	۳-۴- معرفی متغیرها
۸۰	۴-۴- بررسی مانایی متغیرها:
۸۲	۵-۴- شکست ساختاری متغیرها
۸۴	۶-۴- بررسی تجربی خنثایی پول در کشورهای منتخب:
۱۰۷	۷-۴- جمع بندی و نتیجه‌گیری:
۱۰۹	فصل پنجم:
۱۱۰	۱-۵- مقدمه
۱۱۰	۲-۵- خطوط کلی پژوهش
۱۱۱	۳-۵- بررسی فرضیات پژوهش

۱۱۱..... ۴-۵- خلاصه و نتیجه‌گیری

۱۱۳..... ۵-۵- توصیه‌های سیاستی

۱۱۴..... ۶-۵- پیشنهادها برای تحقیقات آتی

۱۱۵..... پیوست‌ها:

۱۴۲..... منابع و ماخذ:

فهرست جدول‌ها

- جدول (۱-۲): جمع بندی اجمالی از نظریات مکاتب کلان اقتصادی ۳۱
- جدول (۱-۳): تعاریف پول در آمریکا ۴۴
- جدول (۲-۳): تعاریف پول در کانادا ۴۶
- جدول (۳-۳): تعاریف پول در سوئیس ۴۸
- جدول (۴-۳): تعاریف پول در بریتانیا ۴۹
- جدول (۵-۳): تعاریف پول در ژاپن ۵۱
- جدول (۶-۳): تعاریف پول در حوزه یورو ۵۳
- جدول (۷-۳): مقایسه اجزای پول در کشورهای مختلف ۵۵
- جدول (۱-۴): مدل های مورد استفاده در پژوهش ۷۸
- جدول (۲-۴): متغیرهای مورد استفاده در پژوهش ۷۹
- جدول (۳-۴): نتایج مانایی متغیرهای کشور آمریکا ۸۳
- جدول (۴-۴): معادلات رشد کشور آمریکا ۸۴
- جدول (۵-۴): نتایج آزمون CUSUMQ ۸۵
- جدول (۶-۴): نتایج آزمون ریشه واحد کانادا ۸۸
- جدول (۷-۴): معادلات رشد مربوط به کشور کانادا ۸۹
- جدول (۸-۴): نتایج آزمون CUSUMQ ۹۰
- جدول (۹-۴): نتایج آزمون ریشه واحد آلمان ۹۳
- جدول (۱۰-۴): معادلات رشد کشور آلمان ۹۴
- جدول (۱۱-۴): نتایج آزمون ریشه واحد بریتانیا ۹۷
- جدول (۱۲-۴): معادلات رشد مربوط به کشور بریتانیا ۹۸
- جدول (۱۳-۴): نتایج آزمون ریشه واحد سوئیس ۱۰۰
- جدول (۱۴-۴): معادلات رشد کشور سوئیس ۱۰۰
- جدول (۱۵-۴): نتایج آزمون CUSUMQ ۱۰۲
- جدول (۱۶-۴): نتایج آزمون ریشه واحد ژاپن ۱۰۴
- جدول (۱۷-۴): معادلات رشد کشور ژاپن ۱۰۵

فهرست نمودارها

- نمودار (۳-۱): مقایسه حجم پول با تعاریف مختلف در آمریکا ۵۶
- نمودار (۳-۲): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف قبلی در آمریکا ۵۷
- نمودار (۳-۳): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف محدود پول در آمریکا ۵۷
- نمودار (۳-۴): مقایسه حجم پول با تعاریف مختلف در کانادا ۵۸
- نمودار (۳-۵): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف قبلی در کانادا ۵۹
- نمودار (۳-۶): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف محدود پول در کانادا ۵۹
- نمودار (۳-۷): مقایسه حجم پول با تعاریف مختلف در بریتانیا ۶۰
- نمودار (۳-۸): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف قبلی در بریتانیا ۶۱
- نمودار (۳-۹): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف محدود پول در بریتانیا ۶۱
- نمودار شماره (۳-۱۰): مقایسه حجم پول با تعاریف مختلف در آلمان ۶۲
- نمودار (۳-۱۱): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف قبلی در آلمان ۶۳
- نمودار (۳-۱۲): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف محدود پول در آلمان ۶۴
- نمودار (۳-۱۳): مقایسه حجم پول با تعاریف مختلف در سوئیس ۶۵
- نمودار (۳-۱۴): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف قبلی در سوئیس ۶۵
- نمودار (۳-۱۵): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف محدود پول در سوئیس ۶۶
- نمودار (۳-۱۶): مقایسه حجم پول با تعاریف مختلف در ژاپن ۶۷
- نمودار (۳-۱۷): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف قبلی در ژاپن ۶۷
- نمودار (۳-۱۸): درصد اختلاف حجم هر تعریف از حجم تعریف محدود پول در ژاپن ۶۸
- نمودار (۳-۱۹): مقایسه درصد اختلاف حجم M2 نسبت به M1 در کشورهای بازارپایه ۶۹
- نمودار (۳-۲۰): مقایسه درصد اختلاف حجم M2 نسبت به M1 در کشورهای بانک‌پایه ۶۹
- نمودار (۳-۲۱): مقایسه درصد اختلاف حجم M3 نسبت به M1 در کشورهای بازارپایه ۷۰
- نمودار (۳-۲۲): مقایسه درصد اختلاف حجم M3 نسبت به M1 در کشورهای بانک‌پایه ۷۰
- نمودار (۳-۲۳): مقایسه درصد اختلاف حجم M3 نسبت به M2 در کشورهای بازارپایه ۷۱
- نمودار (۳-۲۴): مقایسه درصد اختلاف حجم M3 نسبت به M2 در کشورهای بانک‌پایه ۷۱
- نمودار (۴-۱): مقایسه سطوح معناداری ضرایب RM1 و RM2 و RM3 در آلمان ۹۶
- نمودار (۴-۲): مقایسه سطوح معناداری ضرایب RM1 و RM2 و RM3 در ژاپن ۱۰۶

پیشگفتار:

از دیرباز سیاست‌های پولی و تاثیرگذاری آنها بر متغیرهای حقیقی اقتصاد یکی از مباحث اساسی مورد توجه اقتصاددانان و مکاتب مختلف اقتصادی بوده است. اهمیت این مسئله از این جهت است که سیاست‌های پولی بخش مهمی از سیاست‌های دولت‌ها را تشکیل می‌دهند که تاثیرگذاری یا عدم تاثیرگذاری آنها می‌تواند نقش مهمی را در نحوه بکار بردن آنها ایفا نماید. از یک طرف در چند دهه اخیر ابزارهای مالی جدیدی بوجود آمده است که باعث گسترده‌تر شدن و تغییر تعاریف پول شده‌اند. از طرف دیگر با توجه به وجود تفاوت‌های اساسی در حوزه اثر و عملکرد در سیستم‌های مالی بانک‌پایه و بازارپایه، توجه به خنثایی پول از این منظر هم بسیار حائز اهمیت می‌باشد. از این رو در این پژوهش به بررسی خنثی بودن پول با تعاریف گسترده‌تر پول در میان شش کشور منتخب عضو OECD می‌پردازیم.

در فصل اول این پژوهش به کلیات تحقیق خواهیم پرداخت. مواردی از قبیل بیان مسئله، سوالات تحقیق، فرضیات تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق و ... را در این فصل مورد بحث و بررسی قرار خواهیم داد. در فصل دوم ابتدا به بررسی پول و تعاریف آن خواهیم پرداخت، سپس نظر مکاتب مختلف در مورد پول را مورد بررسی قرار خواهیم داد و در آخر پژوهش‌های مرتبط با تحقیق حاضر را بصورت اجمالی مورد بررسی قرار خواهیم داد. در فصل سوم این پژوهش ابتدا نگاهی به تعاریف مختلف پول در کشورهای مورد مطالعه خواهیم انداخت، سپس به بررسی مقایسه‌ای حجم‌های این تعاریف خواهیم پرداخت. در فصل چهارم ابتدا مدل موردنظر را براساس مبانی نظری تصریح خواهیم نمود و سپس به تخمین آن خواهیم پرداخت و نتایج حاصل از آن مورد بحث و بررسی قرار خواهیم داد. در فصل آخر ابتدا یک جمع‌بندی از کل پایان‌نامه خواهیم داشت و سپس نتیجه‌گیری کلی و جواب فرضیات و سوالات تحقیق را بیان خواهیم نمود.

فصل اول

کلیات تحقیق

یکی از مسائل مهمی که تمام مکاتب اقتصادی به بررسی آن می‌پردازند، مسئله خنثی بودن پول است. اهمیت این مسئله از این جهت است که سیاست‌های پولی بخش مهمی از سیاست‌های دولت‌ها را تشکیل می‌دهد که تاثیرگذاری یا عدم تاثیرگذاری آنها می‌تواند نقش مهمی را در نحوه بکار بردن آنها ایفا نماید. با توجه به اینکه در چند دهه اخیر ابزارهای مالی جدیدی بوجود آمده است که باعث گسترده‌تر شدن و تغییر تعاریف پول شده‌اند، از این رو در این پژوهش به بررسی خنثی بودن پول با تعاریف گسترده‌تر پول برای کشورهای منتخب عضو OECD خواهیم پرداخت.

در این فصل پس از مقدمه ابتدا به بیان مساله می‌پردازیم، سپس به بررسی اهمیت و ضرورت انجام تحقیق خواهیم پرداخت. در بخش چهارم اهداف تحقیق را شرح خواهیم داد و در بخش پنجم سوالات تحقیق را مطرح خواهیم نمود و در بخش ششم فرضیه این تحقیق را بیان خواهیم نمود. در ادامه تحقیق جنبه نوآوری و جدید بودن تحقیق شرح داده خواهد شد. در بخش هشتم به روش تحقیق خواهیم پرداخت و سپس در بخش مانایی قلمرو تحقیق را خواهیم آورد.

۱-۲- بیان مساله:

از دیرباز سیاست‌های پولی و تاثیرگذاری آنها بر متغیرهای حقیقی اقتصاد یکی از مباحث اساسی مورد توجه اقتصاددانان و مکاتب مختلف اقتصادی بوده است. برخی از مکاتب اقتصادی با توجه به نظریه مقداری پول چنین استدلال می‌کنند که پول خنثی است و تغییر در حجم پول تنها بر سطح اسمی متغیرهای کلان اقتصادی اثر می‌گذارد و هیچگونه تاثیری بر سطح متغیرهای حقیقی اقتصاد ندارد. در این حالت اگر سیاست‌گذاران به منظور افزایش سطح تولید اقدام به تزریق پول نمایند، تنها اثر این سیاست افزایش قیمت‌ها و نیز افزایش سطح متغیرهای اسمی است. پس بنا به نظر این مکاتب باید نحوه نگرش خود به تغییر حجم پول را مورد تجدید نظر قرار بدهیم. در مقابل این دیدگاه عده‌ای دیگر از مکاتب قرار گرفته‌اند که معتقدند پول خنثی نمی‌باشد. مطابق نظر این مکاتب سیاست‌های پولی در کوتاه‌مدت بر بخش واقعی اقتصاد هم اثرگذار می‌باشد، بنابراین باید از این سیاست‌ها به نحو موثر و کارا استفاده نمود.

یک مسئله مهم در زمینه خنثایی پول، تعریف دقیق پول است که همواره در میان اقتصاددانان محل بحث بوده است. در بیشتر دیدگاه‌های مربوط به نظریه مقداری پول نیز تعریف خاصی از پول را مشخص نکرده است و از لحاظ نظری می‌توان هر تعریفی از پول را در آن گنجانند. با رشد چشمگیر نوآوری‌های مالی از دهه ۱۹۶۰ و خلق دارایی‌های مالی جدید با درجات نقدینگی متفاوت، بحث درباره تعریف دقیق پول حتی بالاتر هم گرفته است. پرسش این است که آیا ابزارهای بدهی جدید، که با رقابت میان گونه‌های متفاوت واسطه‌های مالی ایجاد

می‌شوند و برخی از این ابزارها به سپرده‌های دیداری نزدیک‌اند یا بعداً به آسانی قابل تبدیل به آن خواهند بود، را تا چه اندازه می‌توان پول تلقی نمود. مطالعات نظری و تجربی بسیاری در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ بر توسعه جانشین‌های نزدیک به پول به عنوان ویژگی اصلی تکامل مالی در اقتصادها تاکید کرده‌اند. از این رو تعاریف گسترده‌تر و پیشرفته‌تری برای پول بوجود آمد.

به نظر می‌رسد با این گسترش‌ها در ابزارهای مالی جانشین پول، لازم است تا موضوع خنثایی پول یک بار دیگر با در نظر گرفتن تعاریف دقیق‌تری برای پول مورد بررسی قرار گیرد. از این رو، این پژوهش درصدد است تا با در نظر گرفتن تعاریف گسترده‌تر پول در برخی از کشورهای عضو OECD موضوع خنثایی پول را به آزمون گذارد. دلیل انتخاب کشورهای یاد شده، وجود اطلاعات دقیق‌تر درباره‌ی تعاریف گسترده‌تر پول در آنها است.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق:

اهمیت بررسی مسئله خنثی بودن پول با تعاریف گسترده‌تر پول از این جهت است که یکی از ابزارهای مهم دولت‌ها برای از بین بردن شکاف‌های رکودی و تورمی استفاده از سیاست‌های پولی است. بنابراین لازم است که قبل از اجرای این سیاست‌ها از اثرگذاری آنها اطمینان حاصل شود، زیرا اگر پول خنثی باشد سیاست‌های پولی هم بی‌اثر خواهد شد و متناظر با آن هزینه‌هایی همچون تورم بر اقتصاد تحمیل می‌شود. داده‌های مربوط به تعاریف گسترده‌تر پول در کشور ما جمع‌آوری، ثبت و گزارش نمی‌شود، چنانچه فرضیه ما مبنی بر خنثی نبودن پول برای تعاریف گسترده‌تر پولی تایید شود، دلیل مهمی برای لزوم جمع‌آوری و محاسبه تعاریف گسترده‌تر پول ارائه خواهد شد.

۱-۴- اهداف تحقیق:

سیاست‌های پولی یکی از ابزارهای مهم سیاستی برای تاثیرگذاری بر متغیرهای اقتصادی می‌باشد و اصلی‌ترین مسئله‌ای که به موضوع اثرگذاری سیاست‌های پولی می‌پردازد خنثایی پول است. هدف اصلی ما در این پژوهش در نظر گرفتن تعاریف گسترده‌تر پول برای بررسی موضوع خنثایی پول است.

۱-۵- سوالات تحقیق:

با توجه به فرضیه پژوهش مبنی بر خنثی بودن پول با در نظر گرفتن تعاریف گسترده‌تر از پول، سوال اصلی این پژوهش به صورت زیر می‌باشد:

«وضعیت خنثایی پول با در نظر گرفتن تعاریف گسترده‌تر از پول در کشورهای عضو OECD، به چه صورت می‌باشد؟»

۱-۶- فرضیه های تحقیق:

به منظور بررسی تجربی فرضیه خنثی بودن پول و نیز تاثیرگذاری سیاست‌های پولی بر محصول حقیقی در اقتصاد، در چارچوب مکتب پولگرایان و کینزی‌ها، فرضیه‌ای که در پژوهش حاضر مورد آزمون قرار خواهد گرفت به صورت زیر می‌باشد:

«با در نظر گرفتن تعاریف گسترده‌تر پول، در کشورهای عضو OECD پول خنثی نیست.»

۱-۷- جنبه نوآوری و جدید بودن تحقیق:

بطور کلی مطالعات متعددی در داخل و خارج کشور در ارتباط با خنثی بودن پول به انجام رسیده است که از لحاظ مدل و روش مورد استفاده و نیز نتایج حاصل با یکدیگر متفاوت هستند. اما در ایران هیچ مطالعه‌ای در مورد خنثایی پول با تعاریف گسترده‌تر پول صورت نگرفته است. در پژوهش‌های خارجی نیز به این گستردگی در مورد آزمون خنثایی پول با تعاریف گسترده‌تر و تعداد کشورها، مطالعه‌ای صورت نگرفته است. از این رو می‌توان نوآوری این پژوهش را در استفاده از تعاریف گسترده‌تر در کشورهای مختلف برای بررسی خنثایی پول بیان نمود.

۱-۸- روش تحقیق:

پژوهش حاضر یک پژوهش تحلیلی و توصیفی است که بر اساس اطلاعات کتابخانه‌ای انجام می‌گیرد. در این تحقیق سعی می‌شود که با بررسی مستندات آماری موجود در مراکز آمار و بانک‌های مرکزی کشورهای مورد مطالعه و نیز اطلاعات بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول به بررسی فرضیه پژوهش پرداخته شود. در این پژوهش ابتدا مبانی نظری خنثی بودن پول را بیان می‌کنیم و سپس به تحلیل خنثایی پول با تعاریف گسترده‌تر می‌پردازیم. در بخش مطالعات کمی، یک مدل اولیه ساختاری را با متغیرهای یکسان برای تمام کشورها در نظر می‌گیریم. از آنجا که این مدل اولیه حجم پول تعاریف مختلفی دارد از این رو چند مدل مختلف در نظر می‌گیریم که تنها تفاوت آنها با همدیگر و با مدل اولیه در تعریفی از پول است که بجای حجم پول در آن قرار گرفته است. اما از آنجا که هیچ مدل اقتصادی کامل نیست و نمی‌توان به طور کامل آن را یک نماینده کامل برای اقتصاد نامید، در این پژوهش سایر متغیرهای کنترلی مدل اولیه را هم تغییر می‌دهیم و با تغییر تعداد این متغیرها مدل‌های رقیب را بدست می‌آوریم. سپس با تعیین دوره‌های مشخص زمانی برای هر کشور، با استفاده از روش‌های آماری و اقتصادسنجی این چند مدل رگرسیون را تخمین می‌زنیم و معنی‌دار بودن ضرایب آنها را مورد بررسی قرار می‌دهیم تا بتوانیم در مورد خنثی بودن هر تعریف خاص پول اظهار نظر نماییم.

۱-۹- قلمرو تحقیق:

با توجه به اینکه در کشورهای دارای بخش توسعه یافته مالی، دارایی‌های مالی گسترده و متنوعی وجود دارد که تعاریف گسترده تر پول را ممکن می‌سازند و نیز در اینگونه کشورها داده‌های پولی به درستی و با دقت تمام محاسبه می‌شوند و نیز داده‌های آنها در دسترس می‌باشد، در نتیجه قلمرو مکانی این پژوهش را شش کشور عضو OECD شامل: آمریکا، بریتانیا، ژاپن، کانادا، آلمان، سوئیس در نظر گرفته‌ایم. از آنجا که تعاریف گسترده تر پول از دهه ۱۹۷۰ میلادی به وجود آمدند و کشورهای مورد مطالعه از این دهه شروع به گردآوری داده‌ها نمودند، سری‌های زمانی مورد مطالعه برای بررسی خنثایی پول برای کشورهای مورد مطالعه از این دهه آغاز می‌شود.

فصل دوّم

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲- مقدمه:

از دیرباز سیاست‌های پولی و تاثیرگذاری آن‌ها بر متغیرهای حقیقی اقتصادی یکی از مباحث اساسی مورد توجه اقتصاددانان و مکاتبی مختلف اقتصادی بوده است. تعدادی از مکاتب اقتصادی با توجه به نظریه مقداری پول چنین استدلال می‌کنند که پول خنثی است و تغییر در حجم پول تنها بر سطح اسمی متغیرهای کلان اقتصادی اثر می‌گذارد و هیچگونه تاثیری بر سطح متغیرهای کلان اقتصاد ندارد. در این حالت اگر سیاستگذاران به منظور افزایش سطح تولید اقدام به تزریق پول نمایند، تنها اثر این سیاست افزایش تورم و نیز افزایش سطح متغیرهای اسمی مانند درآمد اسمی است که افزایش تورم خود بر تعدادی دیگر از متغیرهای کلان اقتصادی تاثیر می‌گذارد، پس طبق نظر این مکاتب باید نحوه نگرش خود به تغییر حجم پول را مورد تجدید نظر قرار دهیم.

در فصل قبل گفته شد که در دهه‌های اخیر ابزارهای پولی و مالی پیشرفت‌های چشمگیری داشته‌اند و تعاریف گسترده‌تر، متفاوت‌تر و جدیدی از پول ارائه گردیده است که به همین علت گستردگی و پیشرفته بودن، جزئیات بیشتری از اقتصاد را در بر می‌گیرد و رابطه بین سیاست‌های پولی و مالی را پیچیده‌تر و وابسته‌تر بهم می‌کند و این احتمال متصور است که با تعاریف گسترده‌تر از پول دیگر سیاست‌های پولی خنثی نباشند. از این رو در این فصل با نگاهی تحلیلی و گسترده‌تر به بررسی پول و تعاریف آن می‌پردازیم و دیدگاه مکاتب مختلف را در مورد مساله خنثایی پول مورد بررسی قرار می‌دهیم.

از آنجا که هدف این فصل بررسی پول و خنثایی پول در مکاتب مختلف است، ابتدا به بررسی سیر تکاملی پول، وظایف پول و تعاریف مختلف پول خواهیم پرداخت، در ادامه به مبانی نظری خنثی بودن پول می‌پردازیم و در نهایت مفهوم خنثی بودن پول را در مکاتب مختلف اقتصادی با تعاریف گسترده‌تر بررسی خواهیم نمود.

۲-۲- پول چیست؟

اصولا در هر امری که نیاز به تعریف از شیئی باشد، دو روش عمده وجود دارد: اول، آنکه اشیای موجود در عالم را با نامی اختیاری بنامیم و دوم، آنکه ابتدا از مفاهیمی بحث کنیم و سپس اشیایی را در دنیای خارج بدست آوریم که بیشترین تناسب و نزدیکی را با این مفاهیم داشته باشند (یعنی مصادیق آنها را بیابیم). در حالت اول، می‌توان از خصوصیات اقتصادی اشیاء صحبت کرد و سپس از میان ابزارهای مالی^۱ آنهایی را که مناسب‌تر هستند را انتخاب نمود. به عبارت دیگر، آنچه از روش نخست بدست می‌آید تعریف نهادی^۲ پول است

^۱ - Financial

^۲ - Institutional

و آنچه که از روش دوم حاصل می شود تعریف وظیفه‌ای^۳ آن است (توتونچیان، ۱۳۷۵: ۱۱۲). به عنوان مثال، ایروینگ فیشر^۴ با استفاده از تعریف نهادی برای پول می‌نویسد: "هرگونه حق مالکیتی را که در مبادلات مورد قبول عموم قرار گیرد، می‌توان پول نامید." او در اینجا از نهاد مالکیت صحبت می‌کند (توتونچیان، ۱۳۷۵: ۱۱۲). اما امروزه اکثر اقتصاددانان برای تعریف پول از تعریف وظیفه‌ای استفاده می‌کنند. در این پژوهش پول را براساس وظایفی که برای آن در نظر می‌گیریم، بررسی می‌کنیم.

۲-۲-۱- وظایف پول

در تعریف وظیفه‌ای پول، هیچ دارایی‌ای به خودی خود پول خوانده نمی‌شود، بلکه تنها آن دارایی‌هایی که خصوصیات و وظایف زیر را بتواند برآورده سازند پول نامیده می‌شوند. در ادامه به صورت اختصار چهار وظیفه پول آورده می‌شود:

۲-۲-۱-۱- واسطه پرداخت‌ها^۵

واسطه پرداخت‌ها کارکرد مطلقاً ضروری پول است. هر دارایی که به طور مستقیم این کارکرد را نداشته باشد - یا نتواند به طور غیرمستقیم آنرا از طریق انتقال سریع و بدون هزینه به یک واسطه پرداخت انجام دهد - نمی‌تواند به عنوان پول برگزیده شود (هاندا، ۲۰۰۹: ۵).

۲-۲-۱-۲- واحد شمارش^۶

نقش دوم پول در اقتصاد آن است که به عنوان واحد سنجش عمل می‌کند و ارزش‌های اقتصادی کالاها و خدمات را اندازه‌گیری می‌نماید. همان گونه که فواصل با مایل یا متر و اوزان با کیلوگرم و... مورد اندازه‌گیری واقع می‌شود ارزش کالاها نیز در اقتصاد با پول تعیین می‌گردد (میشکین، ۱۳۹۰: ۷۱).

به نظر می‌رسد پیدایش پول به عنوان «معیار ارزش» مقدم بر پیدایش آن به عنوان «وسیله مبادله» بوده است. می‌توان تصور کرد در شرایطی که هنوز مبادلات پایاپای رواج کامل نداشتند، کالاهایی به عنوان معیار مقایسه ارزش سایر کالاها مورد استفاده قرار می‌گرفته اند، بی آنکه لزوماً نقش ویژه واسطه را در مبادلات ایفاء کنند. تمایز میان دو وظیفه نامبرده پول (یعنی، معیار ارزش و وسیله مبادله) در اروپای قرون وسطی نیز مشهود بوده است. بدین ترتیب که پیش از رونق گیری مجدد تجارت و مبادلات پولی، یعنی در اوایل قرون وسطی، قیمت کالاها براساس سکه تعیین می شد اما، خرید آن می‌توانست به وسیله انواع دیگر کالاها انجام پذیرد. به

³ - Functional

⁴ - Irving Fisher

⁵ - Medium of Exchange

⁶ - Unit of Account

بیان دیگر، «معیار ارزش» پول فلزی بود در حالی که عملاً هر کالای دیگری نیز یک «وسیله مبادله» بالقوه به شمار می آمد (توتونچیان، ۱۳۷۵: ۵).

۲-۲-۱-۳- ذخیره ارزش^۷

پول همچنین به عنوان «وسیله ذخیره ارزش» ایفاء نقش می نماید. پول به منزله یک انباره یا خزانه‌ای از قدرت خرید در طی زمان محسوب می شود. پول وسیله‌ای است که می تواند قدرت خرید را از زمانی که درآمد بدست می آید تا زمانی که می باید مصرف شود ذخیره نماید. زیرا افراد اغلب تمایل دارند درآمد حاصله را نه فوراً بلکه برای زمان‌های آتی به مصرف برسانند و کالاهای مطلوب خود را در آینده خریداری نمایند (میشکین، ۱۳۹۰: ۷۳).

در حالی که بحث مربوط به استفاده از پول به عنوان یکی از اقلام دارایی‌هایی که به علت نقدینگی خاص خود از سایر اقلام دارایی‌ها، ممتاز شناخته شده، مورد قبول اقتصاددانان قرار گرفته ولی، انتقال پول از مرحله وسیله مبادله بودن تا ذخیره ارزش شدن مسائل زیادی را مطرح کرده است. این مسائل به علت یافتن جانشین‌های زیادی است که برای پول بوجود آمده و این جانشین‌ها شامل دارایی‌های مالی می شوند که به وسیله وام های دولتی یا تعهدات موسسات مالی در کشور های سرمایه‌داری بوجود آمده‌اند (توتونچیان، ۱۳۷۵: ۱۱۶).

مسئله ای که در اینجا بروز می کند این است که آیا پول یک مفهوم روانه (جریان) است یا یک مفهوم انباره؟ از آنجا که پول واسطه بین کالاها (بصورت: کالا - پول - کالا) و یا واسطه بین کالاها و خدمات می باشد، از این رو طبق کارکرد واسطه مبادله بودن پول دارای خصوصیت روانه بودن می باشد و از طرف دیگر چون مبادلات بصورت همزمان صورت نمی گیرد، ضروری است که پول در این مدت بتواند ارزش خود را حفظ نماید. وظیفه ذخیره ارزش بودن پول، مفهوم انباره بودن پول را در ذهن تداعی می کند. بدین جهت می توان برای پول از هر دو خصوصیت روانه بودن و انباره بودن پول برحسب اهدافی که داریم، استفاده نماییم. در بعضی از مکاتب مانند رهیافت کمبریج از مکتب کلاسیک‌ها، پول دو مفهوم انباره را بهم پیوند داده است. بدین صورت که معادله فیشر را بصورت زیر فرمول بندی نموده‌اند:

$$M=K.Y \quad (1-2)$$

که در آن M ، پول و Y ، درآمد ملی است. در معادله بالا M در یک لحظه از زمان اندازه گیری می شود در نتیجه خصوصیت انباره بودن دارد و Y جریان درآمدی منتهی به زمان خاص است، که آن هم خصوصیت انباره

⁷ - store of value

بودن پول را دارا می باشد. در حالی که در الگوی نئوکلاسیکها V (یعنی سرعت گردش پول)، وظیفه تبدیل پول را از مفهوم انباره به به جریان ایفاء می کند. به طوری که فرمول فوق به صورت زیر در می آید:

$$M.V=Y \quad (2-2)$$

معادله (۲-۲) یک توضیح جریان است، چرا که مقدار پول را در یک لحظه از زمان اندازه گیری می نماید و نیز درآمد ملی را در همان لحظه از زمان اندازه گیری می کند و V وظیفه تبدیل این دو را به بر عهده دارد یعنی پول را بصورت واسطه مبادله بودن در نظر می گیرد.

۲-۲-۱-۴- معیار پرداخت های آتی^۸

استفاده از پول به عنوان معیار پرداخت های آتی مستلزم وجود دیگر وظایف پول است. پول این امکان را می دهد تا با تعیین واحدی برای پرداخت های آتی، زمینه توسعه اعتبار (قرض دادن) فراهم شود (مجتهد و حسن زاده، ۱۳۹۱: ۱۸)، چرا که در اقتصادهای مدرن امروزی بسیاری از کالاها برای تولید، به زمان قابل ملاحظه ای نیاز دارند و معمولاً پس از سفارش تولید می شوند.

۲-۳- سیر تکاملی سیستم پرداخت ها:

جوامع بشری با توسعه تقسیم کار، رواج تجارت و گسترش ارتباطات شروع به توسعه کردند. در این میان پول به عنوان وسیله ای که تجارت و مبادله میان اعضای جامعه را آسان می نمود، نقشی اساسی بر عهده داشت. از همین رو است که می توان گفت که پول با اشکال مختلفی که در طول زمان داشته است، یکی از مهمترین عوامل انقلاب در تحولات میان جوامع بشری است که بدون آن توسعه ارتباطات و تجارت میان اعضای جوامع بشری غیرممکن بوده است.

برای اینکه از نقش پول و اشکال مختلفی که در طول زمان داشته، تصویر بهتری ارائه کنیم، باید به سیر تکاملی سیستم پرداخت ها^۹ بپردازیم. مقصود از سیستم پرداخت ها شیوه ای است که براساس آن در یک سیستم اقتصادی دادوستدها انجام می شود. در طی چند قرن، شکل پول تغییر کرده و سیستم پرداخت ها سیر تکاملی پیموده است (میشیکن، ۱۳۸۹: ۶۸).

در ادامه یک مرور کلی بر تحولات سیستم های پرداخت خواهیم داشت تا بتوانیم درک واقعی تر و بهتری از وظایف پول داشته باشیم:

۲-۳-۱- پول کالایی:

قبل از پیدایش و رواج پول، مبادله به شکل پایاپای انجام می گرفت که به لحاظ شکل همانند معاملات تهاتری فعلی بود. با این تفاوت که معامله پایاپای در گذشته، کاملاً عادی از معیار اندازه گیری ارزش و تسویه

^۸ - Standard of Deferred Payment

^۹ - Payment system

نهایی حساب‌ها بود (اخوی، ۱۳۸۸: ۳۶۲). در ابتدا و قبل از کشف فلزات، کالاها و چارپایان نقش پول را ایفا می‌کردند. اما بروز مشکلات ناشی از مشکلات پایاپای، مانند پیدا کردن مشتری مناسب برای داد و ستد کالا و عدم وجود معیار مشخصی برای سنجش ارزش و در نهایت عدم وجود معیاری برای ذخیره ارزش، منجر به پدید آمدن پول شد (قنادان، ۱۳۸۶: ۲۲۷). با گسترش نیازهای افراد و جوامع معلوم می‌شد که معمولاً پاره‌ای از اجناس بیشتر مورد معاوضه و مبادله قرار می‌گیرند و به عبارت دیگر، خواهان بیشتری دارند. به این دلیل دیری نپایید که این نوع کالاها علاوه بر واجد خاصیت کالایی بودن، جنبه و حیث واحد و معیار سنجش بودن را نیز پیدا کردند (شعبانی، ۱۳۸۷: ۲۲). در جوامع مختلف بر حسب شرایط بومی و جغرافیایی آن منطقه، کالاهای متفاوتی به عنوان پول بکار گرفته می‌شدند. به عنوان مثال در حبشه نمک، در ایران غلات، در هندوستان صدف و ... به عنوان معادل‌های همگانی و یا واسطه‌های کالایی برگزیده شدند.

۲-۳-۲ - پول فلزی:

پول‌های کالایی مشکلات و محدودیت‌های فراوانی داشتند که مانع از توسعه تجارت می‌شدند. از جمله این مشکلات می‌توان به فسادپذیری برخی از پول‌های کالایی و حجیم و سنگین بودن (که حفظ و نگهداری آنها مستلزم هزینه و مکان اضافی می‌شد و نیز امکان انتقال آسان و سریع این کالاها را از مکانی به مکان دیگر وجود نداشت) آنها اشاره کرد. در نتیجه برای اینکه سیستم پولی بتواند به حیات خود ادامه دهد و تجارت بیش از پیش توسعه یابد، باید اشیایی با ویژگی‌های مطلوب جایگزین پول می‌شدند که این مشکلات و محدودیت‌ها را نداشته باشند.

در این مرحله از فلزات بعنوان پول استفاده شد تا جایی که به تدریج طلا و نقره و نیکل و فلزات دیگر مورد استفاده قرار گرفت. در این میان ویژگی‌های منحصر به فرد طلا و تا حدودی نقره باعث شد که آنها بیشتر مورد اقبال عمومی قرار بگیرند (اخوی، ۱۳۸۸: ۳۶۳).

فلزات مزبور (طلا و نقره)، چهار ویژگی مطلوب را دارا بودند که مشکلات پول‌های کالایی قبل را نداشتند:

- ۱- قابلیت تقسیم
 - ۲- قابلیت تسهیل در استعمال و انتقال
 - ۳- غیر قابل فاسد شدن
 - ۴- تجانس، یعنی ماهیت طلا با هر اصل و مبدا ثابت و دیگر (قنادان، ۱۳۸۶: ۲۲۹).
- همانطوری که از ویژگی‌های فلزات مزبور پیداست، پول فلزی توانست مشکلات پول کالایی را برطرف سازد و تا مدت‌ها نقش پول را در سیستم پولی بر عهده بگیرد.

۲-۳-۳ - رسید پول تمام عیار کالایی: